

KRISTIJAN RISTIĆ¹

E-mail: kristijanristic.fpim@yahoo.com

PRIKAZ KNJIGE: MILOJKO ARSIĆ I SAŠA RANĐELOVIĆ, „EKONOMIJA OPOREZIVANJA – TEORIJA I POLITIKA“, EKONOMSKI FAKULTET, 2017.

EKONOMIJA OPOREZIVANJA – TEORIJA I POLITIKA

**BOOK REVIEW: MILOJKO ARSIĆ AND SAŠA RANĐELOVIĆ,
“ECONOMICS OF TAXATION - THEORY AND POLICY”, FACULTY OF
ECONOMICS, 2017.**

ECONOMICS OF TAXATION - THEORY AND POLICY

1. UVOD U MONOGRAFIJU

Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu je tokom 2017. godine izdao knjigu pod naslovnom: „EKONOMIJA OPOREZIVANJA - teorija i politika“ autora dr Milojka Arsića i dr Saše Ranđelovića, sa Ekonomskog fakulteta u Beogradu. Monografija obuhvata 358 strana teksta i referentnu listu od 11 strana na kojima se navodi uglavnom strana literatura sa 247 bibliografskih jedinica, odnosno izvora. Tekst koji ima 8 delova odnosno tematskih celina sadrži čak 597 fusnota što ga je značajno obogatilo i podiglo kvalitet i time dalo sveobuhvatniji pristup. Konceptcija, struktura i tretman tretirane problematike upućuje na to da su autori monografije „Ekonomija oporezivanja – teorija i

1 Poslovni i pravni fakultet, Univerzitet Union – Nikola Tesla u Beogradu

politika“ namenili onim čitaocima koji su već na neki način upućeni u tu problematiku, a to su studenti ekonomije na master i doktorskim studijima. Stoga i sami autori polaze od stava da su čitaoci prethodno ovladali standardnim znanjima iz mikroekonomije i javnih finansija. Od ukupno osam poglavlja četiri se odnose na tzv. opšte teme koje se tiču oporezivanja: (1) efekti oporezivanja na ekonomsku efikasnost i pravičnost, (2) oporezivanje u otvorenoj privredi, (3) poreska evazija, i (4) ekonomski rast. Ostala četiri poglavlja odnose se na analizu najvažnijih poreskih oblika: (1) porezi na dohodak građana, (2) porez na dobit preduzeća, (3) porez na imovinu, i (4) porez na potrošnju.

Problematika po pojedinim poglavljima, kako autori navode, je međuzavisna, odnosno poglavlja u kojima se sagledavaju pojedini poreski oblici usko su povezana sa poglavljima u kojima se analiziraju opšte teme. Na primer, svi pojavni vidovi poreskih obaveza su analizirani sa aspekta njihovog uticaja na ekonomsku efikasnost i pravičnost.

Autori konstatuju da nisu mogli (u monografiji koja je i udžbenik) da pored analize najvažnijih oblika poreza tretiraju i specifične oblike poreza, kao na primer: ekološki porezi, korisničke naknade i parafiskalni instrumenti. Takođe navode, da su teorijski delovi monografije su u velikoj meri zasnovani na izvornim naučnim radovima, pri čemu su u nekim slučajevima matematička izvođena dosta detaljna, a u nekim slučajevima su data u sažetom obliku sa uputima na izvornu naučnu literaturu.

2. TEMATSKA STRUKTURA I DOPRINOS MONOGRAFIJE

Struktura ove monografije, na šta ukazuju i sami autori, se u određenoj meri, razlikuje od standardnih udžbenika i monografskih dela iz ove aktuelne ali i vrlo kompleksne problematike, pogotovo imajući u vidu čitalačku publiku kome je prevashodno namenjena. Naime, bitna razlika je u tome što je ova monografija specifična jer osim teorijskih poglavlja o oporezivanju sadrži i ekstenzivnu analizu trendova i poreskih politika u zemljama Evrope i Srbiji. To je bila i osnovna namera autora, kao što u predgovoru monografije i navode, da nakon teorijske analize, zainteresovane upoznaju sa osnovnim trendovima u oporezivanju sa evropskim zemljama tokom vremena, kao i sa time koliko su osnovne teorijske postavke uticale na kreiranje poreskih sistema zajedno sa uticajem integralnih teorija oporezivanja i da su ti trendovi uticali i na empirijsku verifikaciju teorijskih procena efekata poreskih politika.

Kvalitetu ove monografije, svojim sugestijama, su u velikoj meri doprineli i recenzenti prof. dr Pavle Petrović, prof. dr Boško Živković, prof. dr Jurij Bajec i prof. dr Boško Raičević.

U prvom poglavlju „Ekonomski efekti oporezivanja“ (str. 3-29), autori tretiraju četiri vrlo bitne teme i to, redom: dugoročni trendovi u oporezivanju, ekonomska raspodela poreškog tereta, oporezivanje i ekonomska efikasnost i pravičnost u oporezivanju.

Drugi deo monografije „Oporezivanje dohotka građana“ (str. 31-96) sastoji se iz dva dela: (1) Teorija optimalnog oporezivanja dohotka i (2) Politika oporezivanja dohotka građana u Evropi i Srbiji: trendovi i karakteristike. Posebno je u okviru analiza optimalnog opore-

zivanja dohotka data analiza teorijskih modela optimalnog oporezivanja dohotka, i to: a) Edžvortov model optimalnog oporezivanja, b) Majrlisov model optimalnog oporezivanja; c) Sternov model optimalnog oporezivanja, i d) Saezov model optimalnog oporezivanja (optimalne stope poreza na visoke dohotke, i uticaj ekstenzivne i intenzivne elastičnosti ponude rada na optimalno oporezivanje dohotka). Matematički je predstavljena analiza (1) optimalnog oporezivanja u slučaju kvazilinearne funkcije korisnosti, i (2) optimalnog oporezivanja dohotka u uslovima primene Rolsove funkcije društvenog blagostanja. Autori polaze od stava da dohodak građana predstavlja jednu od tri osnovne ekonomske poreske osnovice, tj. manifestaciju ekonomske snage pojedinca koja može biti predmet oporezivanja, ali da može biti i neekonomski.

Treći deo monografije „Oporezivanje dobiti preduzeća“ (str. 99-152) takođe se sastoji iz dve tematske celine: (1) Teorija oporezivanja dobiti preduzeća i (2) Politika oporezivanja dobiti preduzeća u Evropi i Srbiji: trendovi i karakteristike; (3) opštije rešenje problema izbora optimalne poreske skale. Ovaj porez predstavlja relativno nov poreski oblik koji je prvi put uveden tokom druge polovine XIX veka, u nekoliko tada razvijenih zemalja, i to najčešće po vrlo niskim poreskim stopama. Autori konstatuju da je uvođenje poreza na dobit tesno povezano sa procesom korporativizacije, odnosno sa razgraničavanjem imovine i dohodaka privrednih društava od imovine i dohotka njihovih vlasnika.

Četvrti deo „Oporezivanje imovine“ (str. 153-192) kao i prethodna poglavlja, sastoji se od dve tematske celine i obrađuje teorijske postavke ove materije i politiku oporezivanja imovine u Evropi i Srbiji, sa aspekta osnovnih trendova i karakteristika.

Peti deo monografije „Oporezivanje potrošnje“ (str. 193-248), najobimniji deo, takođe ima dva pododjeljka s tim da je prvi deo koji se odnosi na teoriju optimalnog oporezivanja proizvoda“, potpuno drugačije strukturiran u odnosu na prethodne glave i sastoji se od čak osam, detaljno obrađenih, tema i to: (1) Efikasno oporezivanje proizvoda; (2) Pravilo inverzne elastičnosti; (3) Optimalno oporezivanje proizvoda; (4) Optimalno oporezivanje proizvoda u prisustvu progresivnog poreza na dohodak; (5) Optimalno oporezivanje proizvoda u slučaju negativnih eksternih efekata; (6) Ostali faktori koji utiču na optimalnu strukturu poreza na potrošnju; (7) Oporezivanje i proizvodna efikasnost, i (8) Diskusija teorijskih rezultata o optimalnom oporezivanje potrošnje. Drugi deo ovog poglavlja sastoji se od dve tematske celine: (1) Porez na dodatu vrednost u Evropi i Srbiji: harmonizacija i trendovi; (2) Akcize u Evropi: harmonizacija i trendovi. Autori, u ovom poglavlju analiziraju, istorijski posmatrano, jedan od najstarijih poreskih oblika, a primenjivani su u obliku carina i akciza (trošarina) još u antičko doba, a danas se primenjuje u preko 140 država.

Šesti deo monografije „Oporezivanje u otvorenoj privredi“ (str. 247-280), takođe ima pet odeljaka: (1) Efikasno oporezivanje u otvorenoj privredi (sa tri tematske celine, sa posebno detaljno obrađenim problemom efektivne prosečne poreske stope, koja je matematički analizirana), (2) Poreska konkurencija; (3) Harmonizacija poreza; (4) Transferne cene, i Pregled empirijskih istraživanja.

Sedmi deo monografije „Poreska evazija“ (str. 281-326) sadrži pet odeljaka i to: (1) Poreska evazija i siva ekonomija – osnovni pojmovi i ekonomske relacije; (2) Determinante poreske evazije; (3) Poreska evazija i ekonomska efikasnost; (4) Razmere poreske evazije; (5) Optimalne antievazione politike. Osnovni cilj oporezivanja je prikupljanje poreskih

prihoda u iznosu neophodnom za finansiranje javnog sektora, vodeći pri tome računa o pravičnosti o raspodeli poreskog opterećenja i efikasnosti, tj. distorzijama koje porezi mogu uneti u ekonomsko ponašanje. Pri tome, konstatuju autori, poreski obveznik može da reaguje na oporezivanje promenom svog ponašanja, kako bi smanjio iznos plaćenog poreza, bez kršenja pozitivnih poreskih propisa. Tada je u pitanju legalno i legitimno izbegavanje poreza. Autori, dalje sagledavaju međuzavisnost poreske evazije i sive ekonomije, te konstatuju da legalno i legitimno izbegavanje poreza se često poistovećuje sa poreskim planiranjem, i mogućnošću korišćenja zakonom propisanih olakšica.

Osmi deo „Oporezivanje i privredni rast“ (str. 327-358) sadrži četiri odeljka: (1) Modeli egzogenog rasta; (2) Modeli endogenog rasta; (3) Mehanizmi uticaja poreza na rast privrede; (4) Empirijska istraživanja o uticaju poreza na privredni rast. Pojedinačni porezi i poreski sistemi se vrednuju prema većem broju kriterijuma od kojih su važniji: njihov uticaj na ekonomsku efikasnost, pravičnost i utaja poreza. Sa makroekonomskog stanovišta važno je kako porezi utiču na ekonomski rast jer od njega zavisi nivo razvijenosti zemlje, a time i nivo potrošnje, odnosno standarda građana. Na kraju autori zaključuju da porezi, njihova visina i struktura, utiču na rast privrede indirektno preko uticaja na akumulaciju faktora proizvodnje i tehnički progres. Pri tome su mehanizmi uticaja poreza na rast privrede brojni i raznovrsni, ali se mogu grupisati na one koji nepovoljno utiču na privredni rast i one koji povoljno utiču na privredni rast. Efekat poreza na privredni rast zavisi od visine ukupnog poreskog opterećenja, strukture poreskog sistema, ali i karakteristika pojedinačnih poreza. Porezima se finansira izgradnja infrastrukture, čime se smanjuju privatni troškovi. Potom, njima se finansiraju ili subvencionišu obrazovanje i zdravstvo, čime se direktno utiče na povećanje ljudskog kapitala, a time i ubrzaniji privredni rast.

Istorija poreza se naime smatra dugom koliko i sama istorija društva, ukazuju autori. Njihov razvoj bio je determinisan kulturnim, društvenim i ekonomskim razvitkom društva. U tom kontekstu je današnji nivo fiskalnog opterećenja nezaobilazan suštinski test provere u vrednovanju efekata javnog sektora te i u tom svetlu tretman većitih dilema u ekonomiji oporezivanja na koje ova monografija nudi decidirane odgovore i nove alternative.

Pored navedenog, doprinos ove monografije, ogleda se i u temeljnoj analizi trendova i politika oporezivanja u Evropi i Srbiji i to dohotka, dobiti preduzeća, imovine i potrošnje kao i u pregledu empirijskih istraživanja u kontekstu uticaja globalizacije na podsticanje poreske konkurencije između zemalja i uticaju poreskog opterećenja i strukture poreskog sistema na privredni rast.

Imajući u vidu sve ove konstatacije i argumente, monografiju „Ekonomija oporezivanja – teorija i politika“, preporučujem za čitanje ne samo onim ekonomistima koji se bave naučnim istraživanjima nego i ekspertima i svim drugim ekonomistima koji primenjuju naučna saznanja u praktičnim i primenjenim aspektima ekonomije.

3. LITERATURA

Arsić, M. i Randelović, S. (2017), *Ekonomija oporezivanja – teorija i politika*, Ekonomski fakultet, Beograd.